

Т. В. Довганюк
студ. II курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри конституційного права та правосуддя, Заслужений юрист України О. В. Прієшкіна

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В СИСТЕМІ НАРОДОВЛАДДЯ

На сучасному етапі нашого життя зі стрімким розвитком демократичних держав науковці та фахівці права почали звертати свою увагу на все більшу потребу в розвитку саме місцевого самоврядування. Чому саме на це питання звернулася увага? Крім основного регулювання країни через конституційні основи та економіко-політичні реформи, які направлені на захист та регулювання найважливіших відносин між суб'єктами країни, постала проблема в удосконаленні саме децентралізації. Треба зазначити те, що процес децентралізації України почався з 2014 року з прийняттям цілої низки концепції та законів.

Місцеве самоврядування на сьогодні є важливим чинником демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства, наближення влади до її джерела — народу. І, навпаки, місцеве самоврядування може ефективно функціонувати лише за умов наявності розвиненого суспільства [1, с. 122].

З прийняттям Конституції України (основного закону держави України), 28 червня 1996 року на 5-й сесії Верховної Ради України 2-го скликання, створилися найважливіші аспекти та перспективи для значного розвитку та становлення місцевого самоврядування України. Слід зазначити й те, що профільне регулювання місцевого самоврядування визначається Законом України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 року. Виходячи з норм обох нормативно-правових документів, треба зазначити, що

вони визнають за громадянами України широкий комплекс прав щодо участі в управлінні державними справами на місцях.

Відповідно до ст. 7 Конституції України в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування. З цієї норми виходить те, що однією з головних умов повного та ефективного здійснення задач, функцій та повноважень місцевого самоврядування є його гарантованість [2, ст. 7].

Згідно ст. 5 Конституції України народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [2, ст. 5]. З даного конституційного положення випливає, що органи місцевого самоврядування не входять до єдиного державного механізму. В силу цього, місцеве самоврядування можна розглядати як окрему форму реалізації народом належної йому влади.

Конституція України закріплює основні організаційно-правові форми для участі громадян в житті місцевого самоврядування, а саме це: участь в місцевому референдумі, місцевих виборах, здійснення волевиявлення при бажанні вступу на службу в органи місцевого самоврядування, при оскарженні рішення суду щодо дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування чи посадових осіб, можливість відшкодування моральної та матеріальної шкоди за рахунок бюджету місцевого самоврядування.

Аналізуючи зміст конституційно-правових норм, а саме ч.1 ст. 38 Конституції України, громадяни мають право брати участь в місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраним до органів місцевого самоврядування; ст. 71 та 141 Конституції України визначають, що вибори до органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на засадах рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування [2, ч.1 ст. 38; ст. 71; ст. 141]. Саме через потребу більш чіткого регулювання цих процесів Верховна Рада України 14 січня 1998 р. прийняла перший в контексті місцевих виборів Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Основний закон України у ст. 40 виділяє особливе місце серед форм реалізації громадянами права те, що усі громадяни мають

право направляти індивідуальні чи колективні звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [2, ст. 40].

Однією з організаційно-правових форм безпосередньої демократії є місцеві референдуми. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про місцеве самоврядування України», місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення [4, ст. 7]. Але на протязі останніх років виступає проблема щодо порядку організації та проведення місцевих референдумів. Питання регулювання саме місцевих референдумів були відображенні у Законі України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми», який діяв до 6 листопада 2012 року. На зміну цього закону був прийнятий Закон України «Про всеукраїнський референдум» (26.04.2018 р. він був визнаний неконституційним), який вже не регулював відносини у сфері місцевих референдумів. Отже станом на сьогодні це є одна з істотних прогалин в системі місцевої демократії в Україні, яку парламентарі й досі не можуть вирішити.

Загальні збори громадян є однією з форм реалізації безпосередньої демократії, так як скликаються за місцем проживання громадян (села, селища, мікрорайону, житлового комплексу, вулиці, кварталу, будинку та іншого територіального утворення) для обговорення найважливіших питань місцевого життя. Основною особливістю загальних зборів є те, що вони скликаються в міру необхідності, але не менш як один раз на рік і є правомочними за наявності на них більше половини громадян, які проживають на відповідній території і мають право брати участь у зборах, а у разі скликання зборів (конференції) представників громадян — не менш як двох третин представників відповідних територіальних утворень [5].

Громадяни певної територіальної громади мають право на участь у громадських слуханнях, які включають в себе право на зустріч з депутатом відповідної ради та посадових осіб місцевого

самоврядування, під час яких територіальна громада, яка застосувала це право, заслуховує та вносить відповідні пропозиції щодо питань місцевого значення.

Не менш важливою формою волевиявлення територіальною громадою свого права є добровільне об'єднання органів місцевого самоврядування. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює правовий статус добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування як юридичних осіб, які не наділені власними повноваженнями щодо захисту і реалізації місцевих інтересів [6]. Слід зазначити те, що добровільні об'єднання повинні бути зареєстровані відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 року [7].

Аналізуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що саме вільне волевиявлення громадян України в різноманітних організаційно-правових формах безпосередньої демократії є невід'ємним підґрунтям для забезпечення основних прав та свобод громадян. Завдяки конституційно-правовому закріпленню можна стверджувати, що в нашій країні гарантується і захищається місцеве самоврядування. Але треба зазначити й те, що наше законодавство не є досконалим, деякі питання, які зачіпають наші основні права на вільне волевиявлення на місцевому рівні, є доволі актуальними та назрілими, проте й досі лишаються невирішеними.

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Прієшкіна О. В. Місцеве самоврядування в Україні: правове регулювання безпосередньої демократії: навч. посібник. К.: Кондор. 2004. 336 с.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. ст. 5, 7, ч.1, ст. 38; ст. 71 та 141, ст. 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 03.03.2020).

3. Парламентські процедури. Посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад URL: <http://ipo.org.ua/wp-content/uploads/2015/06/web2.pdf> (дата звернення: 03.03.2020).

4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. ст.170. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/) (дата звернення: 03.03.2020).

5. Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні: Постанова Верховної Ради України від 17 грудня 1993 року № 3748-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3748-12/> (дата звернення: 03.03.2020).

6. Бодрова І. І. Добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування як специфічний суб'єкт відносин місцевого самоврядування в Україні. URL: [http://dspace.nlu.edu.ua/ bitstream/123456789/2737/ 1/Bodrova_35.pdf](http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2737/1/Bodrova_35.pdf). (дата звернення: 03.03.2020).

7. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15> (дата звернення: 03.03.2020).